

Dinsdag 3 november 1914 – ochtendeditie

Belgische vluchtelingen.

De heren Louis Franck, voorzitter van de intercommunale commissie, en de senator Ryckmans zijn gisteren per auto uit Antwerpen in Den Haag gekomen om enige zaken betreffende de terugkeer van de Belgische vluchtelingen te regelen.

Gisteren zijn te Vlissingen uit Engeland wollen dekens en bussen groente voor de Belgische vluchtelingen aangekomen. Enige Engelse dames zullen toezicht houden op de verdeling.

Roosendaal-Essen.

De dienst Roosendaal-Essen kan voorlopig niet worden ingevoerd. Er zullen echter dagelijks tussen 7 uur 's morgens en 3 uur 's namiddags extra treinen van Roosendaal naar Essen vertrekken en naar Antwerpen (Merksem) doorgaan.

Deze treinen keren van Antwerpen (Merksem) terug en geven zo gelegenheid uit die richting naar Roosendaal te reizen.

Belgen te Amsterdam.

H. B. (prof. dr. H. Brugmans) schrijft in het november-nummer van het maandblad Amstelodanium:

Nu Amsterdam in de afgelopen maand een kolonie van naar schatting 25.000 Belgische vluchtelingen had te herbergen, gaan onze herinneringen terug naar vroegere soortgelijke gebeurtenissen, die evenwel voor Amsterdam een verblijdender verloop en heuglijker resultaat hadden dan de huisvesting van duizenden ongelukkigen thans. Het is niet de eerste keer, dat ons land en Amsterdam een grote instroming van Zuid-Nederlanders kan aanschouwen. Het is

algemeen bekend, dat na 1580, toen Parma's macht in de Zuidelijke Nederlanden steeds veld won, uit tal van steden van Walen- en Vlaanderenland een groot aantal burgers om den gelove vluchtten naar het geloofsverwante en veilige noorden. Vooral werd de stroom van vluchtelingen breed, toen Antwerpen in 1585 door Parma na een beroemd beleg werd veroverd. De tijden der geloofsvervolging waren toen voorbij. Parma kon in 's Konings naam billijke voorwaarden aanbieden aan degenen, die wensten uit te wijken. Hun zou geen belemmering in de weg worden gelegd; zij zouden twee jaar lang orde op hun zaken mogen stellen; in hun bedrijf zouden zij in die tijd vrij zijn. Zeer velen maakten van deze gunstige voorwaarden gebruik en vertrokken uit de Scheldestad, van wie de bloei reeds toen duidelijk voorbij was. Ook daarom zullen stellig velen zijn vertrokken en hun zaken hebben overgebracht naar het noorden, voornamelijk naar Amsterdam. Dat wordt bovendien duidelijk bewezen door het feit, dat ook katholieken uit Antwerpen zijn weggetrokken. Wie zaken wilde doen, deed wijs niet te Antwerpen te blijven, maar naar Holland en Zeeland te gaan. Daar hebben inderdaad de Zuid-Nederlanders zeer nuttig gewerkt. Tal van industrieën danken aan hun kapitaal en hun energie nieuw leven; met name de Leidse weefnijverheid, die geheel vervallen was, kwam door hen tot nieuwe ontwikkeling en frisse bloei. Ook uitnemende kooplieden kwamen uit het zuiden; wij noemen slechts de namen van Balthasar de Moucheron, Isaïc le Maire, Willem Usselincx, Lodewijk de Geer en zovele anderen. Zij hebben aan onze handel een forse grootsheid bijgezet en ook een verhoogde bloei geschonken, waaraan men vroeger niet durfde denken. Zij hebben de wat voorzichtige en benepen Hollandse koopman een prikkel gegeven, die hem dreef tot de grootste ondernemingen. Zo vulden Zuid- en Noord-Nederlander elkander gelukkig aan. De eerste was de man van het grote initiatief, van de grootse denkbeelden, van de vage hersenschimmen ook; de

laatste was de wikkende redenaar, de man van weinig durf, maar ook van de stoere, nimmer falende volharding.

Door beider samenwerking zijn bv. de beide grote Indische compagnieën tot stand gekomen; Vlaamse fantasie en Hollandse berekening werkten hier voortreffelijk samen. Ook onze geestelijke beschaving dankt veel aan de Zuid-Nederlanders. Talloos zijn de predikanten, die uit het zuiden stamden; wij noemen alleen maar Dathenus en Gomarus. Ook geleerden en kunstenaars kwamen uit het zuiden: Daniel Heinsius kwam uit Gent en vooral, Vondel, hoewel in Keulen in ballingschap geboren, was toch een Antwerpenaar van afkomst. Er is ook een keerzijde der medaille. Wie kent niet de armoedige, haveloze en ook beschaafde Zuid-Nederlander, door het lot naar Amsterdam verzeild, m.a.w. de Spaanse Brabander?

Nadien zijn er nog heel veel betrekkingen tussen Antwerpen en Amsterdam geweest. De Schelde was en bleef gesloten, Antwerpen werd de ademhaling belet. Maar de stad bleef veel aantrekkelijks behouden, ook om haar weergaloze kunstschaten, door Van Dijck en Rubens en zoveel anderen juist in de eerste helft der zeventiende eeuw zo belangrijk verrijkt. Geen wonder, dat Frederik Hendrik haar wilde veroveren en bij de republiek voegen; geen wonder ook, dat Amsterdam zich daartegen verzette, omdat het daarvan terecht groot nadeel voor zijn handel vreesde. Het verhaal, dat Amsterdamse kooplieden Antwerpen proviandeerden en van munitie voorzagen, toen de stadhouder de Scheldestad aanviel en dreigde te belegeren, is zeer verdacht van oorsprong en dus niet zeer geloofwaardig, maar dat Amsterdam Frederik Hendrik, gelijk op ander gebied, ook tegenwerkte bij zijn plannen op en met Antwerpen, staat vast.

Een andere instroming van vluchtelingen uit het zuiden naar het noorden is van veel later tijd en ook van geheel ander karakter. Het betrof hier ook geen zuid-, maar juist noord-nederlanders, die uit de

zuidelijke provinciën vluchtten in 1830 en volgende jaren. Het waren meestal ambtenaren, maar toch ook wel Antwerpse kooplieden. Onder hen noemen wij Kinker, die uit Luik moest vluchten, en Thorbecke, die zijn kathedraal te Gent moest ruimen. Het getal van deze vluchtelingen was evenwel veel kleiner dan dat van 1580 en volgende jaren en natuurlijk ook dat van oktober 1914.

Berlijn, 2 november. Mededeling van hedenmorgen uit het grote hoofdkwartier:

Bij de aanvallende beweging tegen Ieper werd verder terrein gewonnen. Mesen is in ons bezit.

Tegenover onze linkervleugel is nu met zekerheid de aanwezigheid van Indiërs vastgesteld. Dezen strijden niet in eigen gesloten troepenverband, doch zijn over het gehele front der Engelsen verdeeld.

Parijs, 2 november. Het officiële bericht van hedenmiddag 3 uur luidt:

Op onze linkervleugel zijn gisteren de Duitse aanvallen in België en Noord-Frankrijk met dezelfde hevigheid voortgezet.

Wij hebben vorderingen gemaakt tussen Diksmuide en de Leie.

Londen, 2 november. Reuter's bijzonder correspondent in noordoost Frankrijk zegt dat blijkens in het Belgische hoofdkwartier ontvangen berichten Rijsel weer in handen der bondgenoten is. Naar het schijnt mag echter niemand de stad betreden, zodat de positie nog twijfelachtig moet worden geacht.

Londen, 2 november. Reuter's bijzondere correspondent in noordoost Frankrijk seint:

De laatste dagen is de toestand op de lijn Nieuwpoort-Diksmuide niet noemenswaardig gewijzigd. Honderden Duitse krijgsgevangenen zijn naar Frankrijk overgebracht; het schijnt dat zij zich allen hebben overgegeven omdat zij van vermoeidheid niet meer konden vechten, daar hun uithoudingsvermogen ten einde was na de eindeloze dagenlange strijd in overstroomde loopgraven, waar het water hen tot het middel stond en zij zonder voedsel, zonder rust en zonder hoop moesten strijden.

Op één dag hebben er zich meer dan duizend overgegeven. Vermoedelijk wachten de Duitsers nieuwe versterkingen, daar zij met de troepen, waarover zij thans in België beschikken, niet kunnen verwachten de bondgenoten terug te slaan.

Onder de listen, waartoe de Duitsers hun toevlucht nemen om zich tegen bajonetaanvallen te beschermen, behoort ook het opstoppen van hun jassen met kledingstukken of wat zij kunnen vinden. De Belgische bajonet is een kort, stomp wapen, dat dan in de vulling blijft zitten en het lichaam niet raakt. Ik heb dit gehoord van een Belgisch artillerieofficier, die het had waargenomen bij een aantal Duitse krijgsgevangenen die zulke opgevolde jassen droegen.

Aardenburg, 2 november. Vluchtelingen verhalen dat in Brugge en omstreken alle telefoontoestellen door de Duitsers weggenomen zijn. De bevolking der badplaatsen ten noorden van Oostende heeft bevel gekregen deze te ontruimen. Zwaar kanongebulder hoort men hier de gehele dag.

Berlijn, 2 november. Tot gouverneur van West België is de luitenant-generaal von Kramentra uit Hannover benoemd. Hij zal te Brussel wonen.

Uit Antwerpen.

Breda, 2 november. (Vervolg van het telegram in het avondblad). Arbeidskrachten in Antwerpen moeten op het ogenblik zeer duur betaald worden. Timmerlieden, metselaars, glazenmakers hebben door de vele beschadigingen volop werk. De door hen benodigde materialen zijn sterk in prijs gestegen. Glas bv. is moeilijk te krijgen en kost zesmaal zoveel als vroeger. Vele havenarbeiders verdienen thans een goed daggeld met bagage te dragen voor de terugkerende vluchtelingen. Zij die een kar en een paard hebben, zijn voerlieden geworden en vervoeren de mensen voor verbazend hoge prijzen naar de verschillende plaatsen in de omtrek. Voor een rit van Antwerpen naar Gent bv. durft men gerust 40 à 50 frank per persoon te vragen. Kranten worden in groten getale verkocht. De verkopers moeten voorzien zijn van een machtiging van de Kommandantur en ten minste 16 jaar oud zijn. Behalve de Duitse kranten, welke uitsluitend door de militairen gelezen worden, zijn er de Antwerpsche Tijdingen, Le Bruxellois, Le Quotidien, Le Réveil en Les dernières Nouvelles en de Nieuwe Rotterdamsche Courant, welke gretig aftrek vindt. Trouwens de N. R. C. is vrij spoedig te Antwerpen verkrijgbaar. Het ochtendblad wordt daar reeds om 1 uur 's middags in de straten gevent. De Belgische bladen staan natuurlijk onder censuur en de dagelijks verspreide berichten van het Duitse gouvernement zijn, wat vanzelf spreekt, steeds eenzijdig, vandaar dat vooral de N. R. C. veel verkocht wordt. Binnen enkele dagen zal vermoedelijk ook het Handelsblad van Antwerpen weer verschijnen.

De diefstallen en plunderingen in Antwerpen duren onverminderd voort en er kan weinig tegen gedaan worden. Een onderneming, "Waakt en sluit" geheten, belast zich met het bewaken van leegstaande huizen. De door het bombardement ontstane puinhopen zijn grotendeels opgeruimd. Huizen, welke gevaar liepen in elkaar te storten, zijn gestut en omheind. De gebroken ruiten in de huizen van de binnenstad zijn met planken dichtgespijkerd. Het

ruiterstandbeeld van Leopold I op de Mechelse Steenweg prijkt nog steeds met de Belgische vlag. Het Centraal Station is aan de vooringang nog steeds gebarricadeerd en twee machinegeweren zijn van daar uit gericht op de Keizerslei.

’s Morgens kan men van Antwerpen weer per trein naar Brussel komen en ’s avonds komt een trein uit Brussel te Antwerpen aan. De verbinding met Luik schijnt ongeveer hersteld te zijn, althans Duitse militairen, welke uit die plaats kwamen, deelden mij mee, dat zij van Luik in 6 uur per trein naar Antwerpen gekomen waren zonder overstappen en met alleen oponthoud te Leuven. Van de voorraden hooi, tarwe enz., welke te Antwerpen opgestapeld zijn, wordt een gedeelte dat trouwens vermoedelijk aan Duitse firma’s behoort, per trein naar Duitsland vervoerd. Deze treinen worden door Duitse machines getrokken. Een gedeelte van het Belgische spoorwegpersoneel heeft zondag een verklaring moeten tekenen, waarbij zij beloofden de Duitse regering “volgens de bepalingen der Conventie van Den Haag” te dienen.

Ik sprak enige Duitse ingenieurs, die opdracht hadden om de Belgische forten om Antwerpen te herstellen en te versterken. Veel gewerkt kan er nog niet aan worden, daar er nog onvoldoende soldaten zijn. Wel zijn de meeste forten reeds telefonisch verbonden. Typisch is een nieuwe handel, welke ik voor het eerst te Antwerpen zag en wel in oorlogsattributen. Afgeschoten patronen, stukken van bommen en granaatkartetsen kan men daar voor grof geld kopen, evenals Belgische mutsen en Duitse helmen, waar kogelgaten in zitten. Ook prentbriefkaarten met afbeeldingen van verwoeste huizen en dorpen verkoopt men daar, en Belgische postzegels met Duitse overdruk, welke thans vervangen zijn door de tegenwoordige Duitse postzegels met Belgische opdruk. Erinnerungen am Krieg, staat erboven op een bord bij te lezen. Of deze bommen alle echt zijn, komt mij zeer twijfelachtig voor. Ik meende althans in een uit

een Zeppelin gevallen stuk van een bom duidelijk een stuk van een buffer van een spoorwagen te herkennen.

De talrijke Duitse aankondigingen zijn weer met enkele vermeerderd. In een ervan deelt de bevelhebber van Antwerpen mee, dat aan degene, die een sluitstuk van een kanon vindt en teruggeeft een premie uitbetaald zal worden. Postduiven mag men thans in het geheel niet meer laten uitvliegen. Uit een aankondiging van het gemeentebestuur van Antwerpen merkte ik, dat weer aan werklozen en armlastigen steun verleend zal worden. Zij moeten zich deze week hiervoor aan het stadhuis aanmelden.

Naar Brussel en enkele ander plaatsen is thans weer postverbinding. Enige Belgen en ook Nederlanders hebben er een beroep van gemaakt om boodschappen en brieven over de Nederlandse grens te brengen. Ik bezocht een hospitaal, waaruit ik op verzoek ruim 50 brieven mee naar Nederland nam om daar te bestellen. Gaat men van Antwerpen per trein naar Nederland, dan moet men zich te Merksem van een coupon à 1 frank voorzien. Houders van abonnementen op de Belgische Staatsspoor behoeven niet te betalen, terwijl het personeel der Nederlandse spoorwegen ook gratis vervoerd wordt. Voor Duitse of Oostenrijkse reizigers heeft men steeds een of twee eersteklas rijtuigen gereserveerd. Overigens kan men plaats nemen waar men wil. Het geld van de coupons van Merksem tot Essen komt niet ten bate van de Belgische Staatsspoor, doch vloeit in de kas van het gemeentebestuur van Antwerpen. In Essen moet men zich opnieuw van een kaartje voorzien tot Roosendaal. De laatste trein van Merksem naar Nederland vertrekt tegenwoordig om half vijf (Nederlandse tijd). De treinen mogen niet stoppen op de stations binnen de Antwerpse fortelinie. In Essen zijn thans weer Duitse grenswachten, een 36 man. Van belang is het te weten, dat de Belgische douane te Essen nog steeds werkzaam is en het Belgische invoerrecht van kracht blijft. Sigaren bv. kunnen thans

niet meer vrij naar België ingevoerd worden, terwijl de uitvoer van meel streng verboden is. Van het geld, dat geïnd wordt, zullen de douanen hun bezoldiging ontvangen.

Een correspondent van de Times meldt van de Frans-Belgische grens dat de bondgenoten een draadloos telegram van de Duitse keizer hadden opgevangen, hetwelk het bevel inhield om leper te nemen. Vandaar de verwoede, roekeloze aanvallen op de Engelse verschansingen ter hoogte van die plaats, bajonetaanvallen, waarbij voor elke gevallen Duitser tien anderen verschenen. Het Engelse front is niettemin ongebroken gebleven, al moest op enkele punten voor de overmacht worden geweken. Vooral de "London Scottish" hebben zich volgens deze correspondent onderscheiden.

Volgens een berichtgever van de Times in Noord-Frankrijk is er thans veel meer kans op dat de bondgenoten Oostende zullen bereiken dan dat de Duitsers te Calais komen. Indien de bondgenoten het winnen aan de IJzer, dan moet Oostende noodzakelijkerwijze vallen, want het is niet versterkt en slechts zwak bezet.

In een beschouwing over de toestand zegt de Times echter dat de verhalen, als zouden de bondgenoten Oostende naderen geen geloof verdienen of dat de Duitsers op de terugtocht zouden zijn. De bondgenoten houden stand, brengen hevige verliezen aan de Duitsers toe en winnen van tijd tot tijd een paar mijlen veld; doch niets wijst er op dat de Duitsers aan het terugtrekken zouden zijn. Indien de Duitsers zware verliezen lijden, brengen zij die ook aan de bondgenoten toe.

In de Times vinden wij vermeld, dat de Hermes, de oude kruiser, die in het Kanaal door een torpedoschot van een Duitse duikboot is gezonken, als hulpschip voor het vervoer van watervliegtuigen dienst deed bij de Belgische kust.

In ons avondblad van zaterdag hebben wij een bericht opgenomen, volgens hetwelk vrijdag zich bij een dokter te Antwerpen drie Duitse officieren zouden hebben vervoegd met verzoek om burgerkleren om op deze wijze de Nederlandse grens over te komen. Volgens dat bericht zouden er die dag ook 900 Duitse soldaten op het appel hebben ontbroken.

Iemand, die gisteren te Antwerpen op de Kommandantur was, deelt ons mee, dat van deze aangelegenheden daar ter plaatse niets bekend was, en dat de juistheid ervan op de meest besliste wijze kan worden tegengesproken.

Door de Antwerpse straten.

Antwerpen, 31 oktober.

Gisteren zwierf ik langs de schilderachtige volkswijk Sint-Andries en de omliggende wijken. Daar voelt men zich weer in het oude Antwerpen (de tijd gaat snel, en wat twee maanden geleden is, schijnt ons twee jaar toe). Aan de zorgeloze bevolking, die als een averechtse aristocratie, boven de beslommeringen van het dagelijks leven schijnt te staan, kunt ge niet merken dat Antwerpen is ingenomen en onder heerschappij van de vijand staat. De honderden kinderen "spelen oorlog" als voorheen, met houten sabels en papieren mutsen; en er zijn er, die kranig de Marseillaise zingen, wat door goedmoedige Landsturmmannen met grijzende baarden, die toevallig, doch tamelijk zelden, voorbijkomen, schijnbaar niet opgemerkt of gehoord wordt.

Twee welgedane politieagenten zag ik aankomen, mensen, wie men het kon aanzien, dat ze de stad nooit verlaten hadden. Er zijn van die politieagenten, die voor hum ambt gefatsoeneerd schijnen, en die men zich niet kan voorstellen dan in hun ambtsgewaad en op de hoek

van een Antwerpse straat. Naast hen gingen zwijgend, met iets gebogen hoofd en vlugger, met kortere passen, alsof ze op een snelle doortocht waren door de stad en wisten dat ze niets gemeens hadden met haar gezeten burgers, in grijsbruin plunje, waarvan ik de ouderdom niet kon schatten, en met een gekleurde doek om de hals, twee paria's, die zeker al vaak wat niet te zwaar of te heet was in hun leven hadden opgetild. Er volgden er nog drie op een rijtje, die niet zo vlug konden marcheren. In onfrisse doeken en met koorden bijeengebonden droegen ze kleine pakjes over hun schouder. Zij ook zagen er gelukkig uit, alle geluk is immers betrekkelijk, dat ze in hun eigen huis konden terugkeren. Want dat het klanten waren van het grote, sterk en hooggemuurde tehuis in de Begijnenstraat, dat leed geen twijfel.

Mijn hart werd door sympathie bewogen. In tijden als deze naderen alle burgers tot elkaar. En ik vroeg me af, wat het lot kon zijn van al die andere stakkers, die, naar men vertelde, de gevangenis hadden mogen verlaten onder het gejam van de ijselijke houwitsers. Ik volgde nog tot de ijzeren poort; daar moest ik hen verlaten. Twee korte, brede soldaten stonden er op wacht met het geweer op de schouder.

Ik besloot te informeren naar het lot van al deze verdwaalde kinderen, die nu meer dan ooit op de dool zullen geraakt zijn, en toen vernam ik, dat reeds de 7^e oktober, toen men het bombardement verwachtte, de gevaarlijke misdadigers, moordenaars, brandstichters en dergelijke virtuozen, naar Brugge werden overgebracht. Toen de eerste bommen begonnen te fluiten waren er dus alleen nog dieven en misdadigers van minder allooi.

Die werden als gek in hun donkere vertrekken, waarvan de muren beefden bij elke ontploffing, en waar ze wel het gesis en gefluit in de lucht hoorden, maar niets konden zien. Hun levensinstinct werd

opgezweept en hun lichaamskracht moet vertienvoudigd zijn geworden, want de meesten braken de deur van hun cel door. Een paar bewakers hebben toen het gebouw verlaten om de procureur des Konings te waarschuwen. De losgebrokenen werden gevaarlijk. Toen werd besloten de poorten open te zetten en allen te laten vluchten in het open veld.

Uit eigen beweging kwamen reeds meerderen terug, aldus op hun wijze gehoor gevend aan de roepstem van onze moederstad, die al haar burgers weer binnen haar muren wil verenigen ...

Langzaam, langzaam, loopt de stad weer vol. Twee, drie keer per dag bemerkt men, dat weer een trein is aangekomen te Merkssem. Dan ziet men rijtuigen over de boulevards rollen, met pak en zak beladen en enigszins angstige, nieuwsgierige gezichten door het raampje kijken. Van de rijke lui komen er het minst van al terug. Velen van hen zullen wel in Engeland of in Nederland blijven tot de oorlog voorbij is. Zolang zullen we hun blinden gesloten vinden. De burgerij komt gemakkelijker. Op haar rusten de kleinhandel en industrie, en in het centrum van de stad, in de winkelstraten, vindt men dan ook weinig huizen gesloten. Zelfs krijgt men daar de indruk, alsof het "alle dagen zondag is en kermis in de week". Grote werkhuizen en handelskantoren zijn gesloten en de mensen wandelen, wandelen in hun lieve stad, die op vele plaatsen zo deerlijk gewond en gehavend is.

Volkomen doods is het nog in de afgelegener wijken, als Zurenborg en de gemeente Berchem, waar reeds vroeger gras tussen de stenen groeide, waar haast geen winkels zijn en vele huizen nu onbewoonbaar staan. Als het waait doet ge goed in het midden van de straat te gaan, want af en toe rinkelt een ruit naar beneden, bij de vele glasscherfjes, die de wegen onveilig maken voor fietsen. De gaten in het plaveisel zijn reeds hersteld, maar de glazenmakers

hebben nog voor weken werk. Op pleinen als de Dageraadplaats (Zurenborg) bleef letterlijk geen ruit heel. In de grote kerkramen kwamen donkere stervormige gaten, en in de witte gevels van de huizen bleekrode wonden, alsof elk zorgvuldig met geweren is beschoten geworden. In de nabijgelegen Grote Hondstraat brandden de jongens- en meisjesscholen geheel uit, evenals de daartegenover gelegen percelen 55-57.

In de Arendstraat werden percelen 51 tot 56 zwaar beschadigd. In de Dolfijnstraat brandden de nummers 5 tot 17 weg.

Op de Leopoldslei stortten, rond het standbeeld Boduognat, de percelen 68, 70, 69, 79, 81, 83 en 116 gedeeltelijk in, de twee laatste blijkbaar met minder schade. Verderop werden de percelen 174, 170 (Stadsmiddelbare school voor meisjes) en 184 beschadigd. Hier scheen nergens brand gewoed te hebben.

In de Sterstraat leden de percelen 36 tot 42 schade, de middelste natuurlijk meest, evenals overal waar geen brand veroorzaakt werd.

Op de Mechelse Steenweg werden de percelen 213 en 215, blijkbaar niet erg, getroffen door een bom en werden de nummers 172 en 174 licht beschadigd door een houwtser die in het midden van de weg ontplofte.

In de Van Breestraat brandde de reeks grote gelijkvormige huizen van nr 37 tot aan de Lange Leemstraat (daar woonden o.a. dr. Brandes en de tandarts dr. Rogmans, twee bekende Nederlandse ingezetenen) geheel uit.

Wat Berchem betreft kunnen we verder de vernieling als volgt samenvatten:

Beschadigd de percelen: Veldstraat 104, Pieter de Coninckstraat 29, 31, 33, Delescluzestraat 32, 36, De Wittestraat 56, 65, 67, 71, Cogelslei 72, 70 en omgeving (in mindere mate), Lange Leemstraat 501, Nieuw Gasthuisplein 124, Statiestraat 100, 187, Leemputstraat 50, St. Willebrordsstraat 7, Pioenstraat 6, Cameliastraat 10, 28, Hoek Statieplein en Statiestraat (zo goed als vernield), Grote Steenweg 58, 140, Ridderstraat 36, 38, Vestingstraat 182, Driekoningenstraat 23, Terninckstraat 89, Vijfhoekstraat 16, 18, Van Hombeeckplein (St. Stanislascollege, tot ambulance ingericht). Verder werden het St. Mariagasthuis, het klooster van het H. Hart en de basiliek door bommen getroffen. In de stallen van de zogenaamde "Reinigheidsdienst" werden 10 paarden gedood. Op deze lijst komen niet voor beschadigingen aan achterhuizen, veranda's en dergelijke die niet van de straat af te bemerken waren.

Geheel ingestort zijn de percelen Ridderstraat 7, Hoek Vestingstraat en Oude Baan 128, Vijfhoekstraat 18, Vesting- en Poortstraten 94, 96, Jozef Balstraat 7, Hoek Lange St. Jacobs- en Weidestraten 48, Hoek Twist- en Drijkoningenstraten 86, Drijkoningstraat 122.

Door brand werden vernield: St. Lambertusstraat 46, 48, Bakkersstraat 32, 34, Grote Steenweg 20, 22, Pieter de Coninckstraat 1, 3, 5, 29, 31, 33 en 49, hoek St. Lambertus- en Bakkersstraten 86, De Wittestraat 86, 88, 90, 92, 94, Terninckstraat 3, 5, 7, 14, 16, 18, 20, 22, Leemputstaat 21, 29, Statiestraat 100, 102, 116, 118, 120, Generaal van Merlenstraat 39, 41, 43, 45, 47, 49, 51, 53, Leopoldstraat 39, 41, 43, 45, hoek Poort- en Vestingstraten.

De gemeente Borgerhout, noordelijker gelegen, heeft minder te lijden gehad. Daar werden getroffen: Eliaertstaat 7 (bij het mooie gemeentehuis), Turnhoutsche baan 391, en omliggende woningen (o.a. die van de oud-burgemeester de Preter), Carnotplaats 49, Kapelstraat 1-3, Prinsstraat 13-15, Hofstraat 91-92-93 (totaal

vernield), Veldstraat 134, 186, Linaeusstraat 25, Fransche lei 25, Karel Geertsstraat 4, Schapenstraat 41, Kortrijkstraat 89, Violettingang 1-2, Sterlingerstraat 121 tot 141, Koolstraat 61, 63, 65, Wibriekstraat 4, Lindenstraat 21-23, Engelsche lei 69, Fonteinstraat 20, 46, 54, 56, Godtstraat 17, 19, 21, 22, Hoogeweg 67, 69, 81, Driehoekstraat 18; St. Jozefstraat 38, Ketsstraat (woning van de toneelschrijver Diederik Speelmans, licht beschadigd), Engelsche Lei 14, 15. Door brand werden vernield Scheldestraat 2, 4, 6 en Terloostraat (Oost) 80-82.

Uit dit onderzoek kunnen we alvast drie gevolgtrekkingen maken: 1°. dat het vroeger genoemde cijfer van 400 beschadigde huizen ver beneden de waarheid blijft; die van Berchem en Borgerhout inbegrepen, werden binnen de vestingen ten minste 1000 woningen getroffen; 2°. dat meer schade veroorzaakt werd door het vuur, dat zich van huis tot huis uitbreidde en niet geblust kon worden, dan door het geschut; 3°. dat zo goed als géén huiskelder de inzittenden heeft beschermd. Zullen onze architecten in de toekomst weer gewelfde kelders moeten maken, om ons voor de gruwelen van de oorlog tenminste lichamelijk te beschutten?

Uit Antwerpen.

Onze correspondent schrijft ons de 1e november.

Heden, onder de toonloos grauwe november ochtendhemel, in een stad die anders om deze tijd, op de grote katholieke feestdag Allerheiligen, een drukte van kerk- en kerkhofgangers vertoont, is er omtrent tien uur maar matige beweging van burgermensen. Maar er is wel een ongewoon vertoon van militairen. Zij lopen, met de bekende, aangrijpend eensluidende, zware marchdreun, door de vrijwel lege straten in compagnieën, van enige honderden elk. Vele Oostenrijkers, in blauwe uniformen, aangevoerd door een paar Duitse onderofficieren, de pinhelmen overdekt met grauw omslag.

De mannen, meestal op leeftijd (ik zie er menige grijsaard onder) hebben rustige stoere koppen met baarden en de ernst en beslotenheid staan op hun wezen gegrift. Men zegt me (maar ik kan voor de juistheid van het cijfer niet instaan, dat er gisteren wel 70.000 zouden binnengekomen zijn. Dat heeft men mij van verschillende zijden gezegd. Iemand echter die de treinen zag binnenkomen en de wagons had geteld, berekent het getal op 7000, en voorlopig acht ik dat dit nulletje minder wel het naast bij de waarheid zal zijn.

Voor het overige valt er niets bijzonders te vermelden. Vanochtend lijkt het me, voor een zondag en een feestdag, wel heel stil. Maar de laatste dagen, vooral in de namiddag, had de stad ongeveer haar gewoon aanzien. Misschien slapen de mensen, wiens zenuwen het pas zo erg te verduren hadden, iets langer dan naar gewoonte. In de straten waar ik door liep telde ik te 9 uur (middeneuropese tijd) op honderd huizen geen vijf en twintig waar de blinden niet gesloten waren.

Van "volledige gerustheid" bij de Antwerpenaar mag vooralsnog geen sprake zijn, al is er tot nog toe volstrekt niets gebeurd, zover ik weet, wat daartoe aanleiding kan geven.

De klokken luiden over de stad. Aan de hoofdkerk ziet men Duitse geweren opgesteld. De gouverneur-generaal von Bodenhausen, die een zeer religieus man schijnt te zijn, woonde de godsdienst bij.

Uit België. Men schrijft ons: Er is wel ernstig gewaarschuwd tegen het per auto en per fiets over de grenzen gaan, maar zondag zijn er toch weer, die het waagden, naar Antwerpen per fiets gegaan en zelfs tot in de nabijheid van Mechelen. Bij Duffel, dat geheel platgeschoten is, was men bezig de brug, die opgeblazen is, uit de Nete op te ruimen, hetgeen geschiedde door Belgische werklieden, waarvan er verscheidene in Nederland als vluchtelingen waren geweest, o.a. te

Bergen-op-Zoom, Rilland-Bath en Vlissingen. Het opruimen geschiedde onder toezicht van de Duitsers, waarschijnlijk ingenieurs, wel in uniform, maar ongewapend. Aan de Nete gaf een Duits officier de raad per fiets niet veel verder te gaan, daar kans bestond dat een wacht ons zou aanhouden en wij dan verplicht zouden zijn naar Brussel te gaan om daar de pas te laten aftekenen. Overigens waren de Duitse militairen zeer beleefd voor de Nederlanders. Opgemerkt werd dat in Antwerpen niet zoveel militairen liepen en in de cafés aanwezig waren als zondag voor veertien dagen en dat er over het algemeen een vrij kalme stemming onder hen heerst.

Op 28 oktober is de termijn afgelopen voor de inlevering van schieten en blanke wapens door de burgerlijke bevolking van Brussel. Volgens een telegram uit Brussel aan de Kölnische Volkszeitung moet weer een groot aantal Belgen in het bezit van wapens zijn, wat volgens de berichtgever, gelet op de stemming onder de massa, niet zonder gevaar is.

Men schrijft ons uit Oostburg:

Gisteren, zondag, was hier het donderen van de kanonschoten van het oorlogsterrein zo goed waar te nemen als nog geen dag te voren; alles daverde van de hevige schoten, die zo dicht op elkander vielen, dat het geluid ineen vloeyde. Met verrekijkers kon men de wolkjes der gesprongen granaatkartetsen waarnemen.

Van Franse zijde.

Het communiqué van het Franse gezantschap te 's Gravenhage omtrent de krijgsverrichtingen luidt heden als volgt:

Op het front Nieuwpoort-Diksmuide niets nieuws.

De Duitsers hebben gisteren hun hevige aanvallen op de hele streek oostelijk en zuidelijk van Ieper voortgezet. Al deze aanvallen werden afgeslagen en wij zijn lichtelijk vooruit gegaan ten noorden van Ieper en aanmerkelijk ten oosten van die stad. Bij het begin van de dag van gisteren hadden vijandelijke strijdkrachten, van de Leie komende, zich meester gemaakt van Hollebeke en Mesen. Deze twee dorpen zijn 's avonds hernomen na hevige tegenaanvallen der bondgenootschappelijke strijdkrachten.

Op het overige deel van het front kenmerkte de dag van gisteren zich door hevig geschutvuur en enige zonder resultaat gebleven tegenaanvallen van de vijand, dienende om het door ons, in de loop der laatste dagen veroverde terrein, terug te winnen.

Men meldt ons uit Aardenburg op 31 oktober:

Volgens ons verstrekte zeer betrouwbare inlichtingen, wordt aan de Duitse families, die in Brussel verblijf houden, door de Duitse overheid in ernstige overweging gegeven, de stad te verlaten, aan welke aanmaning vele families voldoen. Dit verwekt onder de Belgische bewoners een zeker ongerustheid. Daar velen vrezen, dat wanneer de Duitsers eens gedwongen zouden worden de stad te verlaten, geheel Brussel zal vernield worden. Het gevolg is, dat ook weer Belgen de stad verlaten en vluchtelingen, die in Nederland zijn, er voorlopig van afzien terug te keren.

In West-Vlaanderen wordt nog steeds hevig gevochten, het kanongebulder is hier duidelijk hoorbaar.

Algemeen is men in België van oordeel, dat de Duitsers niet verder kunnen doordringen en genoodzaakt zullen worden langzamerhand terug te trekken. In Brugge, waar ik gisteren vertoefde, is vooral onder de Duitsers de stemming zeer gedrukt.

Dinsdag 3 november 1914 – avondeditie

Geïnterneerden.

De gemeenteraad van Harderwijk heeft gisteravond op voorstel van burgemeester en wethouders besloten, passantenhuisen in te richten voor familieleden van geïnterneerden aldaar, aan wij zij een bezoek brengen. Aan burgemeester en wethouders werd een krediet van fl. 3000 verleend om twee huizen in de stad te huren, een voor vrouwen en een voor mannen, en bij het station een loods te bouwen, voornamelijk voor hen, die 's avonds laat van de trein komen en voor wie de tocht naar de stad bezwaar zou opleveren. In de regel zal er voor niet langer dan twee nachten logies worden verstrekt en zo mogelijk tegen betaling.

De heren Rolin Jacquemijns, vice-president van het informatiebureau van het Rode Kruis te Brussel, Goldschmidt, lid van het hoofdcomité van het Rode Kruis in België, en Ferron, Belgisch afgevaardigde, hebben onder geleide van de Heer Leclercq van het informatiebureau van het Rode Kruis in Nederland bezoeken gebracht aan de interneringsdepots te Harderwijk, Amersfoort, Zwolle en Kampen.

Naar men ons meldt, heeft dit bezoek bij de Belgische heren blijkbaar de meest gunstige indruk achtergelaten.

Belgische vluchtelingen.

Gisteren zijn over het station Roosendaal 12.115 uitgewekenen naar België teruggekeerd.

Men verzoekt ons plaatsing van het volgende:

Voor de behoeftige Hollanders in Brussel is, nadat om hulp gevraagd werd, deze wel verleend, doch niet in die mate, dat aan de eerste behoefte voldaan kon worden. Voor de 800 gezinnen in Brussel is veel, heel veel nodig, kleren en geld, en van het laatste is betrekkelijk weinig binnengekomen.

Mochten er nog personen zijn, die willen bijdragen, de heer Bourlée, Kneuterdijk 16, Den Haag, neemt gaarne geld in ontvangst.

Het klerendepot is gevestigd Piet Heinplein 4, in Den Haag.

Rotterdam.

Belgische vluchtelingen.

Van de stations Delftse Poort en Beurs zijn heden vertrokken 504 Belgische vluchtelingen, 265, die kosteloos reisden, en 239 betalenden.

Belgische militairen.

Heden zijn weer zes gewond geweest zijnde Belgische militairen uit ziekeninrichtingen alhier ontslagen. Drie zijn naar het interneringsdepot te Harderwijk overgebracht, en de andere drie zijn ter beschikking van de politie gesteld.

Verder is naar het interneringsdepot te Harderwijk overgebracht een sergeant van het Belgische leger, die zich op het garnizoensbureau alhier heeft gemeld.

Amsterdam.

Belgische vluchtelingen.

Met de extratrein zijn heden 282 vluchtelingen naar Antwerpen teruggekeerd.

De heren Hymans en Cooreman, kamerleden en ministers van staat van België, hebben gisteren een bezoek aan Amsterdam gebracht. Vergezeld door de heren dr. Jitta, voorzitter der centrale commissie voor de Belgische uitgewekenen, en mr. Stuart en Delhez, onderscheidelijk voorzitter en secretaris der Belgische commissie, brachten zij een bezoek aan de asielen, die nog hier ter stede in gebruik zijn, aan de Effectenbeurs en aan het centrale doorgangshuis op IJ- en Handelskade.

Naar ons ter ore kwam, namen de heren Hymans en Cooreman een gunstige indruk mee van de maatregelen, die hier ter stede ten behoeve van de Belgische uitgewekenen zijn genomen.

Parijs, 2 november. Officieel bericht van 11 uur 's avonds.

In België hebben wij ten zuiden van Diksmuide en ten zuiden van Geluveld vorderingen gemaakt. Wij hebben ons overigens in al de stellingen gehandhaafd.

Havre, 2 november. Officieel Belgisch communiqué:

De Duitsers hebben de linkeroever van de IJzer over een groot gedeelte ontruimd. Het land wordt nog verder onder water gezet.

De Duitse gevangenen klagen over de moeilijkheden bij de strijd in de moerasachtige streek en geven toe, dat de hun door de artillerie, en in het bijzonder door het scheepsgeschut, toegebrachte verliezen zeer zwaar zijn.

Het 1^e, 3^e, 13^e, 15^e, 16^e en 17^e legerkorps, voor het merendeel uit reserve en landweer bestaande, en het 2^e Beierse korps benevens 2

divisies zijn samengetrokken langs de linie Geluveld-Hollebeke-Deulemont. Hun doel is Ieper te veroveren, dat in een proclamatie van 29 oktober van grote betekenis wordt geacht. De spoedig verwachte aankomst van de Keizer bevestigt, dat de voornaamste krachtsontwikkeling van de vijand nu tussen Ieper en de Leie plaats heeft.

Zondag en maandag hebben de bondgenoten de aanvallen van de vijand gebroken.

Londen, 3 november. Een correspondent van de Liberté aan het noordelijke gevechtsfront meldt, opgetogen te zijn over de hardnekkigheid en de moed der Belgische troepen, die 10 dagen lang de opmars van de Duitsers hebben tegengehouden. Drie Belgische bataljons bleven zes dagen zonder in die tijd voorraden te ontvangen, omdat hun verschansingen door een strook van 450 meter, die door een moorddadig vuur bestreken werd, van de overige troepen werden gescheiden. Toen het, de zevende dag, mogelijk bleek hen te ontzetten, toonden zij zich volstrekt niet verbaasd over dat oponthoud. "De Belgen", zo verklaarde de correspondent van de Liberté "schrijven thans de schoonste heldenbladzijde in het geschiedboek van deze tijd."

Parijs, 2 november. Een troepje vliegers is zondag met bommen van grote vernielende kracht van hier vertrokken, om die op een belangrijk hoofdkwartier te werpen. Dit is ongetwijfeld het hoofdkwartier van de hertog van Wurtemberg te Tiel. De tocht schijnt met succes volbracht te zijn.

Londen, 3 november. Verleden week nam de koning der Belgen zijn intrek in een kleine villa. De Duitsers werden daarvan onmiddellijk op de hoogte gebracht door hun spionnendienst. Een vliegtuig wierp

verleden woensdag twee bommen op de villa, die echter in de tuin vielen, zonder schade aan te richten.

Berlijn, 3 november. Het aantal Badense beambten, die bij de Belgische spoorwegdienst zijn benoemd, bedraagt ongeveer 500.

's Gravenhage.

Het gemeentebestuur heeft bepaald, dat kinderen van Belgische uitgewekenen alleen dan op de gemeentescholen kunnen worden toegelaten, wanneer hun ouders zich in het bevolkingsregister als gevestigd in deze gemeente, hebben laten inschrijven.

Zonder die eisen zijn op de Tekenacademie enige Belgen en Nederlandse militairen, voor zover er plaats is, tot het volgen van de lessen toegelaten. Hieronder bevinden zich volwassenen. De Belgen komen grotendeels in de schilderklas en de afdeling kunstnijverheid.

De oorlogstoestand.

Op het westelijk oorlogsterrein is nog steeds geen beslissing gevallen. Het Duitse officiële bericht meldt kortweg, Mesen (een dorpje ten zuiden van Ieper) is in ons bezit, een daaraan voorafgaande Franse mededeling meldde, dat Mesen en Hollebeke eergisterochtend door Duitse strijdkrachten, die van de Leie kwamen, waren ingenomen, maar 's avonds door de bondgenoten werden hernomen. Voor het overige melden ons de officiële mededelingen niet veel nieuws. Dat er zwarte troepen in Frankrijk meevochten, dat in het bijzonder Goerka's in de buurt van Ieper en Nieuwpoort optreden, was ons reeds bekend.

In de laatste Franse mededeling staat vermeld, dat de bondgenoten ten zuiden van Diksmuide vorderingen hebben gemaakt. In welke richting is niet duidelijk. Naar het noorden ? Dit zou verwonderlijk

zijn, omdat ons nog nooit is gemeld, dat de bondgenoten Diksmuide hadden moeten ontruimen. Men zal dus moeten aannemen naar het oosten of noordoosten. Met Geluveld is wellicht Geluwe bedoeld, tussen Ieper en Menen.

Men meldt ons uit Oostburg.

Het bombardement der oorlogsschepen op Oostende is zondag zeer krachtig geweest. In geheel westelijk Zeeuws-Vlaanderen dreunde de grond. Men vermoedt dat er op korte afstand geschoten werd. Dit vermoeden wordt versterkt doordat men de rookwolken ziet opstijgen. De weinige woningen te Blankenberge, De Haan en Heist, die nog niet ontruimd zijn, worden thans ook verlaten.

Het Franse gezantschap te 's Gravenhage verstrekke heden de volgende mededeling omtrent de krijgsverrichtingen, onder dagtekening van 3 november:

De aanval der Duitsers is gisteren met kracht, maar zonder welslagen, voortgezet in Noord-Frankrijk en in België, meer in het bijzonder in de streek tussen Diksmuide en de Leie. Ten noorden van Diksmuide hebben verkenningen enerzijds, die zich uitstrekten over de landwegen in de onder water gezette streek tussen de spoorweg, Nieuwpoort, Diksmuide en het kanaal van de IJzer, kunnen vaststellen, door de aanwezigheid van talrijke lijken, dat de verliezen van de vijand in de loop der jongste gevechten tussen Diksmuide en de Leie aanzienlijk zijn geweest. Wij zijn enigszins vooruitgegaan op schier het gehele front, uitgezonderd het dorp Mesen, waarvan slechts een deel door de troepen der bondgenoten weer moest worden prijsgegeven.

De herovering van Diksmuide.

Een van de mooiste wapenfeiten van de vorige week, zo seint een correspondent van de Daily Mail, was de herovering van Diksmuide op de Duitsers door het 12^e Belgische regiment infanterie.

Na deze overwinning marcheerde het regiment Veurne met de muziek voorop binnen. De kolonel van het regiment bood het vaandel aan koning Albert aan, die het daarop zelf met de Leopoldsorde versierde.

Werner Kubuschok, zoon van een officier van gezondheid, uit Rosenberg in Boven-Silezië, is volgend een bericht in de Breslauer Zeitung in de ouderdom van 15 jaar en 5 maanden op de slagvelden in België dezer dagen tot officier bevorderd. De jonge luitenant had van het hoofdkadettenkorps deel uitgemaakt.

De slag om Ieper.

De correspondent van de Times in noordelijk Frankrijk beschrijft in een telegram van zondag de gevechten aan de IJzer en om Ieper.

De Duitsers hebben, zo zegt hij, grote troepenmassa's door de vlakke van West-Vlaanderen gezonden als stukken op een schaakbord. Elke zet van de vijand werd beantwoord door een tegenzet van de bondgenoten. De bondgenoten waren verre in de minderheid, maar onder meesterlijke leiding waren zij steeds op het juiste ogenblik op de juiste plaats.

Het Engelse leger hield het centrum van de stelling aan de Aisne bezet. Aan de Aisne was het ver van zijn basis. In het noorden heeft het nu echter zijn basis achter zich aan de kust. Dat was zonder twijfel de voornaamste reden voor de verandering van de stelling. De Engelsen kwamen juist bijtijds in het noorden, om de opmars van de vijand naar de kust te keren en moesten bij die aanval het spit afbijten. Zij werden door hun Franse en Belgische bondgenoten

dapper gesteund. De bloedigste en meest verbitterde strijd van de oorlog woedt daar al een maand. En nog woedt hij met grote verbittering. De Duitsers hebben alle beschikbare troepen naar de slaglinie gebracht: verse rekruten en andere reservisten, geharde soldaten van de Aisne en de oostelijke grens. Zij hebben hun kracht tegen de linies der bondgenoten verbruikt als golven tegen een rotsachtige kust.

“Nu trokken de Duitsers terug. Dagen lang is het getijde van de slag langzaam teruggegaan, in oostelijke en noordoostelijke richting, van de kustlijn af.” Engelse troepen hebben de vijand uit Langemark (ten noorden van Ieper) al enige dagen geleden verdreven.

De bondgenoten zijn ten noorden en oosten van Rijsel doorgedrongen. Van de door hem gemelde bezetting van Rijsel zegt de correspondent woordelijk: “Het laatste bericht, dat mij bereikt, bevestigt het telegram in de Times van zaterdag dat de bezetting van Rijsel door de bondgenoten meldde. Stellig is de stad door de Duitsers ontruimd. Ik heb goede redenen om aan te nemen, dat zij nu door de bondgenoten bezet is.”

De eerste poging om Calais over Ieper te bereiken is mislukt. De Duitsers hebben, naar men verneemt, zaterdag de poging hernieuwd en enig tijdelijk succes behaald. Bij het aanbreken van de dag vielen zij de linies ten zuiden van Ieper met een overweldigende overmacht aan. Zij namen een van de vooruitgeschoven schansen met de bajonet en brachten in het gat een batterij in stelling. Hun granaatkartetsen sprongen op 410 meter van Ieper. De bewoners maakten aanstalten om de stad te verlaten. “Of de Duitsers een ernstige deuk in de linie der bondgenoten ten zuiden van Ieper hebben gemaakt, is nog niet bekend.”

Ook de aanval op de Frans-Belgische linie tussen Nieuwpoort en Diksmuide werd hernieuwd. Daarop werden de sluisen geopend en werd een groot gedeelte van het omliggende land onder water gezet. Men zegt, dat de Duitsers nu zware kanonnen uit Luik en Antwerpen aanvoeren.

De Engelsen hebben overigens met grote moed tegen een overmacht gestreden. Na de verovering van Laventie (ten westen van Rijsel) hielden 15 man in een afgelegen stelling zich vierentwintig uur lang tegen 700 Duitsers in een schans staande. Op hun rechterflank was een in puin gevallen boerderij met een tuin, waarin prikkeldraadversperring was aangebracht. Aan de andere kant van de tuin was een bos, achter hetwelk de hoofdmacht van de bondgenoten zich verschanst had. Voor het front van de schansen was een dubbele rij prikkeldraadversperring aangebracht, een op 45 meter en een tweede op 135 meter afstand.

De Duitsers begonnen hun aanval over de hele linie 's nachts. Raketten stegen boven de stellingen der verbondenen op, waardoor de oprukkende vijand af en toe de stellingen tegenover zich kon waarnemen. De Duitsers bereikten de buitenste linie van de draadversperringen. Toen vielen blikken bussen, die erop neer gezet waren, met een kletterend geluid neer. De verdedigers vuurden het ene salvo na het andere af. De vijand deinsde af, rukte weer op, en groef zich op enige honderden meters van de verdedigde schansen in. Zevenhonderd Duitsers vielen de eenzame schans links van de tuin van de boerderij aan. De gehele dag hielden de 15 verdedigers hen tegen en openden het vuur, telkens als zij op durfden rukken. Slechts een van die 15 werd door een kogel in de dij getroffen.

Een van de vijftien kroop onder het prikkeldraad door naar de tuin en bereikte de hoofdstelling achter het bos. Hij bracht 30 bandelieren

vol met patronen terug. Het dappere troepje hield het uit tot 4 uur 's ochtends. Toen werd het ontzet.